

MÜSENNÂ b. HÂRISE

Iran and Aftermath", *CHlr.*, IV, 5-6, 8, 9, 10; M. Ebû'l-Fazl İbrâhim – Ali M. el-Bicâvî, *Eyyâmü'l-'Arab fi'l-İslâm*, Kahire 1394/1974, s. 186; Muhammed Hamîdullah, *el-Veşâ'îku's-siyâsiyye*, Beyrut 1405/1985, s. 371, 373, 376, 378; Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Halid Bin Velid*, İstanbul 1990, bk. İndeks; Muhammed Ferec, *el-Müşennâ b. Hârişe eş-Şeybânî: Fârişü Benî Şeybân*, Kahire, ts. (el-Müessesetü'l-Misriyyetü'l-âmme); a.m.f., *Şaḥṣiyât 'askeriyye İslâmiyye*, Kahire, ts. (Dârü'l-fikri'l-Arabî), s. 192-235; M. Receb Beyyûmî, "Min Revâ'i'l-Müşennâ b. Hârişe", *ME*, XXXV/1 (1963), s. 44-51; M. Ali Abd., "el-Müşennâ b. Hârişe eş-Şeybânî", *el-'Arab*, XIX, Riyad 1984, s. 61-67; İsrâfil Balcı, "İran Sömürgesine Karşı Arap Aşiretleri Direnişinin Önderi: Müsennâ b. Hârişe ve Siyasî Faaliyetleri", *EKEV Akademi Dergisi*, VIII/19, Erzurum 2004, s. 177-194.

İSRAFİL BALCI

MÜSEVVİD

(bk. KÂTİP).

MÜSEYLİMETÜLKEZZÂB

(مسيلة الكذاب)

Ebû Sümâme Rahmânü'l-Yemâme
Mesleme b. Sümâme
b. Kebîr (Kesîr) el-Hanefî el-Vâilî
(ö. 12/633)

**Resûl-i Ekrem devrinde
peygamberlik iddiasında
bulunanlardan biri.**

Hicaz bölgesinin doğusunda Yemâme'de Heddâr denilen yerde doğdu. Yemâme topraklarının sahibi Bekir b. Vâil kabilesinin bir kolu olan Benî Hanife'ye mensuptur. Adı ve soyu ile ilgili rivayetler son derece karışıktır. Genellikle isminin Mesleme olduğu ve bunun müslümanlar tarafından tahkîr amacıyla Müseylime şekline dönüştürüldüğü kabul edilir. Asıl isminin Hârûn, Müseylime'nin lakabı olduğu da rivayet olunur. Babasının adı Sümâme veya Habîb, dedesinin adı Kebîr veya Kesîr ya da Hârûn yahut Lüceym olarak kaydedilir.

Şair, hatip, kâhin ve nüfuz sahibi bir kişi olan Müseylime, 8 yılında (630) Hevze el-Hanefî'nin ölümünden sonra Benî Hanife'nin reisi oldu. Hıristiyan olan ve ölümünden bir süre önce Hz. Peygamber'in İslâm'a davet mektubunu aldığı kendisine bu işte pay verilmesi şartıyla ona uyacağını bildiren Hevze müslüman olmamış, ancak Hanifeoğulları'ndan birçok kişi İslâm'ı kabul etmiş ve bunlar kabilenin güçlü liderlerinden Sümâme b. Üsâl'in etrafında toplanmıştı. Bu durumu hâkimiyet ve nüfuz

açısından tehlikeli bir gelişme olarak gören Müseylime, liderliğini pekiştirmek için Hanifeoğulları'nın heyeti içinde Resûl-i Ekrem ile görüşmek üzere Medine'ye gitti (10/631). Hz. Peygamber ile görüşmesinde ondan sonra hâkimiyetin kendisine verilmesini talep ettiği ve Resûlullah'ın bu talebi kesin bir şekilde reddettiği kaydedilmektedir. Bu olaydan Müseylime'nin Medine'ye İslâmiyet'i kabul etmek niyetiyle gitmediği anlaşılmaktadır. Medine'ye gitmekle beraber kafilenin yüklerini ve hayvanlarını korumak için onun konaklama yerinde kaldığı ve Hz. Peygamber ile görüşmediği de rivayet edilir (İbn Sa'd, I, 316-317). Görüşmenin bizzat Resûl-i Ekrem'in bu heyeti ziyareti şeklinde mi, yoksa adamları tarafından örtülerle çevrilmiş bir halde Müseylime'nin Hz. Peygamber'in huzuruna girmesi şeklinde mi gerçekleştiği hususunda ihtilâf vardır.

Müseylime'nin, Yemâme'ye döndükten sonra 10. yılın sonlarında (632 başları) Resûl-i Ekrem ile mektuplaştığı bilinmektedir. Ancak ilk mektubu kimin gönderdiği kesin olarak belli değildir. İbn Sa'd, ilk mektubu Hz. Peygamber'in yolladığını ve Müseylime'yi İslâm'a davet ettiğini, Müseylime'nin gönderdiği cevapta kendisinin de peygamber olduğunu yazdığını belirtmektedir (*eṭ-Tabakât*, I, 273). İbn Hişâm, Müseylime'nin Resûl-i Ekrem'e kendisinin de peygamber olduğunu ve yeryüzünün yarısının kendi kabilesine, diğer yarısının Kureys'e ait bulunduğunu ifade eden bir mektup gönderdiğini, bunun üzerine Hz. Peygamber'in, yolladığı mektupta onu kezzâb (çok yalancı) diye tanımladıktan sonra yeryüzünün Allah'a ait olduğunu ve onu istediğine vereceğini bildirdiğini kaydederek (*es-Sire*, III-IV, 600-601). Bunun üzerine "Müseylimetü'l-kezzâb" diye anılmıştır.

Medine'ye yaptığı ziyareten umduğu neticeyi alamayan Müseylime bu mektuplaşmanın ardından peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkınca Resûl-i Ekrem, Yemâme bölgesindeki müslümanlardan ve görevlilerden Müseylime problemiyle ilgilenmelerini istedi ve Habîb b. Zeyd el-Ensârî'yi Müseylime'ye elçi olarak yolladı; kısa bir süre sonra da vefat etti. Yemâme'ye giderek Benî Hanife ileri gelenleriyle görüşüp halkın irtidat etmesine engel olmaya çalışan Habîb, Müseylime'nin emriyle öldürüldü. Benî Hanife reislerinden Sümâme de Müseylime karşısında yenilince Hz. Ebû Bekir, İkrime b. Ebû Cehil kumandasında bir orduyu Yemâme'ye gönderdi. Daha sonra Müseylime'nin büyük bir orduya sahip olduğunu öğrenince Şurahbîl b. Hasene ku-

mandasında bir birlik daha sevketti. Takviye güçlerinin gelmesini beklemeden Müseylime kuvvetlerine saldıran İkrime mağlûp olarak geri çekilmek zorunda kaldı. Ardından Şurahbîl b. Hasene'nin de yenilgiye uğraması üzerine halife bölgeye Hâlid b. Velid kumandasında yeni kuvvetler yolladı. İki ordu Yemâme'de Akrahâ' denilen yerde karşı karşıya geldi. Tarafların asker sayısı hususunda farklı rivayetler bulunmakla birlikte Müseylime ordusunun üç dört kat daha fazla askere sahip olduğu anlaşılmaktadır. İslâm ordusu başlangıçta Müseylime kuvvetleri karşısında gerilediyse de özellikle 2500 civarında olduğu belirtilen muhacir ve ensarın güçlü direnişi karşısında Müseylime sadık askerleriyle birlikte Hadîkatü'r-Rahmân denilen etrafı yüksek duvarlarla çevrili bahçesine sığınmak zorunda kaldı. Her türlü tehlikeyi göze alarak bahçeye giren müslümanlar Müseylime'yi ortadan kaldırmayı başardılar. Bu bahçeye de daha sonra "Hadîkatü'l-mevt" adı verilmiştir. Müseylime'yi kimin öldürdüğü konusunda çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Genellikle Vahşî b. Harb'in, mızrağı ile Müseylime'yi yere düşürdüğü, ensardan Ebû Dücâne'nin de kılıcıyla onu öldürdüğü zikredilir. Son derece kanlı geçen çarpışmalarda her iki taraf da çok sayıda kayıp vermiştir. Bu hususta abartılı rakamlar verilmektedir. Müseylime'nin Akrahâ' bölgesinde 7000, takibat esnasında 7000 ve Hadîkatü'l-mevt'te 7000 olmak üzere 21.000 veya 24.000, müslümanların ise 700'ü hafız toplam 2200 kayıp verdiği nakledilir.

Halifelüğünün ilk günlerinden itibaren Hz. Ebû Bekir'i meşgul eden ve uzun çarpışmalara sebep olan Müseylime'nin 12. yılın Rebîülevvelinde (Mayıs-Haziran 633) öldürüldüğünde 140 veya 150 yaşında olduğu kaydedilir (İbn Kesîr, V, 50; VI, 268). Ancak bu rivayet makul görünmemektedir. Müseylime savaştan savaşa koştuğuna göre bu kadar yaşlı olmamalıdır. Ebû Hüreyre Hz. Peygamber'den, "Bir gün uyurken rüyamda iki kolumda altından iki bilezik gördüm ve bundan hoşlanmadım. Bu sırada bana rüyamda bileziklere doğru üfürmem vahyedildi, ben de üfledim; bunun üzerine uçup gittiler. Ben bu ikisini benden sonra çıkacak iki yalancı ile yorumladım: Biri (Esved) el-Ansî, diğeri Müseylime'dir" şeklinde bir hadis rivayet etmiştir (Buhârî, "Meğâzî", 70; Müslim, "Rü'yâ", 21).

Bazı şarkiyatçılar, Müseylime'nin peygamberlik iddiasını Hz. Muhammed'den çok önce ileri sürdüğünü söylemekte ve onun Câhiliye döneminde bile "Rahmâ-

nü'l-Yemâme" lakabıyla anıldığına dikkat çekerek İbn İshak'ın İbn Hişâm tarafından aktarılan bir rivayetini delil göstermektedirler (İA, VIII, 820). Bu rivayete göre müşrikler Hz. Peygamber'e, "Öğrendiğimize göre Yemâme'den Rahmân adlı bir adam sana bunları öğretiyormuş; biz asla ona iman edecek değiliz" demişler, bunun üzerine Ra'd sürenin 30. âyeti nâzil olmuştur (İbn Hişâm, I-II, 311). Ancak İbn İshak'ın bu rivayeti hiçbir kaynak tarafından doğrulanmamaktadır. Ayrıca Müseylime'nin Rahmân lakabını ne zamandan beri ve hangi anlamda kullandığı bilinmemektedir. Frantz Buhl, Müseylime'nin Hz. Muhammed'e iktidarın aralarında taksimi veya onun ölümünden sonra kendisine geçmesi teklifinin Müseylime'nin Yemâme bölgesinde Peygamber'in Medine'deki konumuna benzer bir konumda olmasıyla izah edilebileceğini ve Hz. Muhammed'in ölümünden kısa bir müddet sonra bütün Benî Hanife'nin Medineliler'e karşı mücadelesinde Müseylime'yi desteklediğini, bu durumun onun uzunca bir müddet faaliyette bulunmuş olduğunu gösterdiğini ve Peygamber'in ölümünün ardından ortaya çıkan bir taklitçi olmadığını ispat ettiğini ileri sürmektedir (İA, VIII, 820). Bu iddia tarihî gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Çünkü bütün Benî Hanife Müseylime'yi desteklemiş değildir. Caetani, Benî Hanife'nin Medine'ye heyet göndermesi rivayetine ihtiyatla yaklaşmak gerektiğini ve büyük çoğunluğu hıristiyan olan bu kabileden pek az kişinin müslüman olduğunu iddia edenken (İslâm Tarihi, IX, 24-25) bazı araştırmacılar Müseylime'nin Medine'ye geldiği sırada müslüman olup daha sonra irtidat ettiğini ileri sürmektedir (Mahmud Es'ad, s. 864). Şairlik, kâhinlik ve hatiplik gücünün yanında kabile reisliği nüfuzundan yararlanan Müseylime'nin insanlar üzerinde etkili olacak çeşitli yöntemler kullandığı anlaşılmaktadır. Kaynaklarda onun içkiyi ve zinayı serbest bıraktığı, kendisi gibi peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan Secâh isimli kadınla evliliği münasebetiyle insanlara zor gelen sabah ve akşam namazlarını kaldırdığı, daha sonra da bütün namazları lağvettiği gibi rivayetler yer almaktadır. Bu rivayetler, müslüman râvilerin Müseylime'yi kötölemek için uydurduğu aşırı ve hatta asılsız unsurlar olarak değerlendirilebilir. Buna karşılık Müseylime'yi oruca önem veren, şarap içmeyi yasaklayan, cinsel ilişkilere sınır getiren, müezzin tayin ederek namaza değer veren, cennet, cehennem, tekrar dirilme gibi uhrevî temaları işleyen bir kişi olarak takdim eden

rivayetler de vardır. Bütün bu unsurları, Müseylime'nin İslâm'ın temel esaslarını dikkate alıp Hz. Peygamber'i taklit etme gayretinin neticesi şeklinde görmek gerekir. Öte yandan bazı şarkiyatçılar Müseylime üzerinde Hz. Muhammed'den çok Hıristiyanlığın etkisinin bulunduğunu, hatta onun birçok Benî Hanife gibi hıristiyan olduğunu iddia etmiştir (meselâ bk. Caetani, IX, 7; Brockelmann, s. 42; İA, VIII, 821). Ancak namaz, müezzinlik gibi unsurlarla Müseylime'nin kendisine gelen vahiyler olduğunu iddia ettiği secili sözlerin bazı Kur'an âyetleri ve sûreleriyle karşılaştırılması, onun kendisini gülünç düşürecek derecede Hz. Peygamber'i taklide yeltendiğini ortaya koymaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Meğâzi", 23, 70, 71; Müslim, "Rüyâ", 21, 22; Vâkıdî, *el-Meğâzi*, I, 82, 269, 286-287; II, 863; a.m.f., *Kitâbü'r-Ridde* (nşr. Muhammed Hamîdullah), Paris 1409/1989, s. 19, 31, 60-79; İbn Hişâm, *es-Sire*², I-II, 311, 466-467; III-IV, 72, 599-601; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 273, 316-317; III, 378, 465, 474-475, 557; IV, 316; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 97, 170, 267, 271, 405, 424; Belâzürî, *Fütûh* (Fayda), s. 126-136, 145; Taberî, *Tarih* (Ebû'l-Fazl), III, 137-138, 146-147, 184, 271-274, 281-300, 314-315; Beyhakî, *Delâ'ilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmü'tî Kal'acı), Beyrut 1405/1985, I, 13, III, 242, 277; V, 330-336; İbn Kesir, *el-Bidâye*, V, 50; VI, 268; L. Caetani, *İslâm Tarihi* (trc. Hüseyin Câhid), İstanbul 1926, IX, 5-37; C. Brockelmann, *İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi* (trc. Neşet Çağatay), Ankara 1964, s. 42; Hamed el-Câsir, *Medinetü'r-Riyâd*, Riyad 1966, s. 50-60; M. Asım Köksal, *İslâm Tarihi*, İstanbul 1980, X, 348-355; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 444-446, 584; II, 758; a.m.f., *el-Veşâ'îku's-siyâsiyye*, Beyrut 1403/1983, s. 304, 305, 348, 349; Bahriye Üçok, *İslâm'dan Dönerler ve Yalancı Peygamberler (Hicri 7-11. Yıllar)*, İstanbul 1982, s. 88-118; Mahmud Esad, *İslâm Tarihi* (haz. Ahmed Lütfi Kazancı – Osman Kazancı), İstanbul 1983, s. 864-865; Riyâd Mustafa el-Abdullah, *Mimmin idde'au'n-nübüvve*, Beyrut 1994, s. 29-44; D. F. Eickelman, "Musaylima", *JESHO*, X/1 (1967), s. 17-52; Fr. Buhl, "Müseylime", *İA*, VIII, 820-821; W. Montgomery Watt, "Musaylima", *El²* (Fr.), VII, 664-665.

AHMET ÖNKAL

MÜSKİRAT

(bk. İÇKİ; SARHOŞLUK).

MÜSLE

(bk. İŞKENCE).

MÜSLİM

(bk. İMAN).

MÜSLİM b. AKİL

(مسلم بن عقيل)

Müslim b. Akil b. Ebî Tâlib
b. Abdilmuttalib
(ö. 60/680)

Hız. Hüseyin'in amcasının
Kûfe'de şehid edilen oğlu.

Hayatının Kerbelâ Vak'ası'ndan önceki dönemi hakkında sağlıklı bilgi bulunmamaktadır. Babası Hz. Ali'nin büyük kardeşi Akil, annesi Halile isminde Nabatlı bir câriyedir. On sekiz yaşında geldiğinde Medine'deki kıymetli bir arazisini Muâviye b. Ebû Süfyân'a sattığı, durumdan haberdar olan Hz. Hüseyin'in araya girmesiyle bu satıştan vazgeçtiği ve Muâviye'yi tehdit ettiği (İbn Ebû'l-Hadîd, XI, 251-252) yolundaki bilgileri ihtiyatla karşılamak gerekir. İbn A'sem el-Kûfî, onun Sıffin Savaşı'nda Hz. Ali'nin ordusunun sağ cephesinde mücadeleye katıldığını belirtmektedir (*el-Fütûh*, III, 32).

Yezid b. Muâviye halife olunca Medine valisine haber göndererek Hz. Hüseyin'den biat almasını emretti. Validen süre isteyip Mekk'e giden Hz. Hüseyin, orada bulunduğu sırada Kûfe'deki taraftarlarından oraya gidip başlarına geçmesini isteyen mektuplar aldı. Bunun üzerine durumu araştırması ve hareketi organize etmesi için Müslim b. Akil'i Kûfe'ye gitmekle görevlendirdi (15 Ramazan 60 / 19 Haziran 680). Önce Medine'ye giden Müslim yakınlarıyla görüştüktan sonra yola çıktı. Sıkıntılı geçen bir yolculuğun ardından 5 Şevval 60 (9 Temmuz 680) tarihinde Kûfe'ye ulaştı. Kûfe'de Hz. Hüseyin adına biat almaya başladı ve Hz. Ali taraftarlarından büyük destek gördü. Daha ilk günlerde kendisine biat edenlerin sayısı 12.000 (veya 18.000) kişiyi aştı. Her şeyin yolunda gittiğini gören Müslim, bir süre sonra gelişmeleri bildirmek ve kendisini Kûfe'ye çağırarak için Hz. Hüseyin'e haberci gönderdi.

Diğer taraftan Müslim'in faaliyetlerini takip eden Kûfe Valisi Nu'mân b. Beşir dikkatinin çekilmesine rağmen Müslim ve taraftarlarına karşı şiddete başvurmadı. Valinin bu tavrını yanlış bulan Emevî yanlısı bazı liderler durumu Yezid'e bildirdiler. Yezid, Nu'mân b. Beşir'i azledip şehrin yönetimini Basra Valisi Ubeydullah b. Ziyâd'a verdi ve ondan Müslim'i ortadan kaldırmasını yahut Kûfe'den çıkarmasını istedi. Kûfe halkı, yüzüne peçe takıp başına siyah sarık sararak Kûfe'ye giren Ubeydullah'ı tanımadı ve onu Hz. Hüseyin zannedip bü-